

Sammanfattning

Tolken – en kulturell mellanhand

Kontakttolkens uppgift är att förmedla budskap vid möten mellan myndighetspersoner och individer som inte talar svenska. Dessa möten sker i huvudsak bakom stängda dörrar. Tolkning kräver inte bara kunskap om språk utan också kulturell kompetens. Tolken arbetar enligt de officiella riktlinjer som finns för auktoriserade tolkar, nämligen tystnadsplikt och neutralitet (God Tolksed 1987). Man kan emellertid inte bortse från att tolken genom sin närvaro påverkar mötet. Tolken är genom sin neutralitet ett passivt vittne till det som sker och samtidigt en aktiv agent genom sin närvaro och förfarande vid översättningen.

Tolkar har stor kunskap om hur möten mellan myndighetspersoner och individer som inte talar svenska går till. De får erfarenhet av hur människor kommunicerar, av hur makt hanteras, vilka lojalitetskonflikter som kan uppstå samt kunskap om frågor om den enskildes rättigheter. Trots det samt att utfallet av dessa möten till stor del beror på tolkens kompetens, är det ovanligt att en tolk tillfrågas om sin erfarenhet i offentlig debatt. Det är också ovanligt att tolkar ingår i utredningar om exempelvis integration eller diskriminering. Det finns sparsamt med forskning på området och lite kunskap om den nyckelposition tolken har i integrations- och kulturskapande skeenden. I detta forskningsprojekt ska dessa för omgivningen dolda erfarenheterna som också handlar om tolkbehövandes rättssäkerhet, jämställdhet och integration studeras.

P2007-0982:1-E

Eva Norström

Tolken - en kulturell mellanhand

Projektbeskrivning

Tolken – en kulturell mellanhand

Dagligen äger en mängd möten rum mellan myndighetspersoner och enskilda individer som inte talar svenska. Tolkanvändning är därmed en del av arbetet för många yrkeskategorier; exempelvis socialarbetare, vårdpersonal, jurister, pedagoger. Kontakttolkens uppgift är att förmedla budskap vid dessa möten, som i huvudsak sker bakom stängda dörrar. Denna förmedling kräver inte bara kunskap om språk utan också kulturell kompetens. Tolken arbetar i enlighet med de officiella riktlinjer som finns för auktoriserade tolkar, nämligen tystnadsplikt och neutralitet (God Tolksed 1987). Man kan emellertid inte bortse från att tolken genom sin blotta närvaro påverkar mötets förutsättningar. Tolken är genom sin neutralitet ett passivt vittne till det som sker i mötet mellan myndighetspersonen och den enskilde individen, men blir till viss del en aktiv agent genom sin närvaro och sitt förfarande vid översättningen.

Tolkar har stor kunskap om hur möten mellan myndighetspersoner och individer som inte talar svenska går till. De får erfarenhet av hur människor kommunicerar. De får också erfarenhet av hur makt hanteras, vilka lojalitetskonflikter som kan uppstå samt kunskap om frågor som rör den enskildes rättigheter. Trots det är det ytterst ovanligt att en tolk tillfrågas om sin erfarenhet i den offentliga debatten. Det är också ovanligt att tolkar ingår i utredningar som rör frågor om exempelvis integration eller diskriminering. Det finns idag sparsamt med forskning på området och därmed lite kunskap om den nyckelposition tolken har i integrations- och kulturskapande skeenden.

Syfte

Syftet är att göra en analys av tolkars position som kulturella mellanhänder i möten mellan myndighetspersoner och enskilda individer som inte kan kommunicera på svenska.

Undersökningen ska därmed handla om tolkyrket, om tolken som aktiv agent vid tolkade möten och om hur fenomen som språk- och kulturell kompetens, makt, lojalitet, förtroende, misstroende hanteras. Vår studie har flera kunskapsdimensioner

- att utveckla IMER-forskningens förståelse av rättssäkerhet, jämställdhet och integration genom att generera empirisk kunskap utifrån kontakttolkars samlade erfarenheter
- kulturteoretiskt syftar studien till att undersöka tolkens position som kulturell mellanhand där han/hon överbryggar glapp och manövrerar inom ramen för yrkets givna gränser, neutralitet och tystnadsplikt.
- studiens samhällsrelevans handlar om att undersöka tolkens kompetens och utbildning som har både samhällsekonomisk och integrationspolitisk betydelse.

Problemområde

Vi vill exemplifiera problematiken med utgångspunkt i ett konkret exempel:

Sommaren 2006 tecknade Stockholms landsting ett nytt avtal om språktolkning i vården för de kommande tre åren. I upphandlingen vann de tolkförmedlingar som kom med de lägsta anbuden. Detta avtal blev hårt kritiserat redan från början för att det var kostnader och inte kvalitén i sjukvården som skulle prioriteras. Det skulle äventyra kvaliteten för patienterna, för risken fanns att förmedlingarna skulle tillsätta Stockholms landstings tolkuppdrag med icke-auktoriserade tolkar som lönemässigt ligger under auktoriserade tolkar och tolkar med speciell kompetens inom sjukvård.

Sedan avtalet trädde i kraft hösten 2006 har patienter och vårdpersonal kritiserat den låga kvalitén på tolkservicen och massmedia tagit upp frågan om svåra situationer som uppstår när tolkar med bristfälliga kunskaper anlitas. På grund av detta har fel diagnos och fel medicinering av patienterna skett. Ibland måste man ta om hela behandlingen

Nu har det visat sig att sedan hösten 2006 har bara fem procent av tolkuppdragen utförts av auktoriserade tolkar med relevant sjukvårdsutbildning, jämfört med 13 procent tidigare. Mellan 70 och 75 procent av uppdragen har utförts av icke- auktoriserade tolkar. En av förmedlingarna skickade utbildade tolkar till 98 procent av uppdragen, skriver SKTF Tidningen. Detta går också emot landstingets policy om att tolkförmedlingarna i första hand ska skicka en sjukvårdstolk, som har särskild utbildning för att tolka mellan patient och vårdpersonal, i andra hand en auktoriserad tolk. Nu hotar de ansvariga inom Stockholms landsting att säga upp avtalet.

Lagen säger att när en person inte behärskar språket bör en kontakttolk inkallas (Förvaltningslag 1986:223, 8§). Empirisk erfarenhet, som exemplet ovan, säger dock att i många fall sker inte detta. Myndigheter och organisationer hittar andra lösningar och anlitar till exempel icke auktoriserade tolkar, modersmåls lärare eller familjemedlemmar, i värsta fall ett barn för att spara pengar. (Om tolkservicens dilemma. Diarienummer IJ2007/600/IM; SOU 2005:37). Den ekonomiska frågan är viktig ur ett långsiktigt perspektiv eftersom exemplet ovan också visar på ineffektivitet och dyra konsekvenser av inkompetent tolkning. Dessa konsekvenser handlar inte bara om pengar.

Exempelt ovan illustrerar den typ av problematik som är central för vår studie, nämligen den vanliga uppfattningen om att tolken är ett redskap som översätter ett språk till ett annat ord för ord. Det finns därmed en okunskap om att kommunikation är komplext och beroende av ett stort antal faktorer, till exempel kultur, platsen för mötet, relationer mellan de personer som möts (Wadensjö 1998:116 ff.). Möten mellan myndigheter och enskilda individer har studerats ur ett maktperspektiv som handlar om över- och underordningar (Arnstberg 1989, Daniel och Knudsen 1995, Norström 2004).

Som ett steg ytterligare fokuserar vi i vår studie tolkens position i de komplexa mötena mellan myndighetspersoner och enskilda individer. Denna fokus rymmer ett nytt perspektiv, nämligen tolkens funktion som kulturell mellanhand (Åkesson 2005). Men detta innebär inte att tolken i sitt yrke bara medierar utan också är en aktör. Han eller hon är med och formar situationen. Det händer således något när tolken träder in i mötet mellan myndighetspersonen och den enskilde individen. Tolken blir bådas språkrör och med en kompetent tolk, med auktorisation eller med specialkompetens, ökar möjligheten för jämlikhet mellan parterna. Därför är tolken en viktig person i integrationsprocessen. Tolkens handlingsutrymme är emellertid begränsat av olika skäl, bland annat kravet på neutralitet och tystnadsplikt. Kontakttolken är således ansvarig för att en myndighetsperson och en enskild individ med mer eller mindre olika bakgrund och uppfattning om verkligheten, och som befinner sig i en ojämlig maktsituation, kan kommunicera (Shackman 1984). För att kunna säga något om tolken som kulturell mellanhand krävs tillgång till tolkars erfarenheter av sitt yrke. Genom vårt projekt ger vi tolkar tillfälle att själva formulera hur de ser på sin roll som neutral yrkesmänniska eller hur de, i fall de misslyckas och brister i sin professionalitet, förvandlas till språkrör, hjälpare, bundsförvant eller fiende. Sammanfattningsvis så har problemet med upphandling av tolkar uppmärksammats inom sjukvården men samma förfarande återfinns kanske också inom andra institutioner. Det kommer vi att undersöka genom vår studie som genom vårt urval av kontakttolkar omfattar olika områden inom kontakttolkning, socialomsorg, rättsväsende, utbildning och vård. Användning av auktoriserade tolkar är en fråga om rättighet och rättssäkerhet, men också om jämlikhet och integration. Ändå har denna problematik inte utgjort föremål för forskning. Kanske har frågan marginaliserats på grund av att den uppfattas som en ”invandrarfråga”. I själva verket är det en fråga om demokrati och gäller alla (SOU 2006:79).

Frågeställningar

Våra forskningsfrågor utgår från aktuell forskning om tolkning samt forskargruppens erfarenheter av att forska inom IMER-området samt praktisk erfarenhet av att tolka, arbeta med tolkar och att kritiskt granska och utveckla tolkanvändning.

För att undersöka tolkyrket, tolken som aktiv agent vid tolkade möten och om hur fenomen som språk- och kulturell kompetens, makt, lojalitet, förtroende, misstroende hanteras kommer vi att ställa frågor som dels vänder sig in mot det som sker i mötet och dels ut mot det som utgör tolkens hela arbetssituation.

- Varför är det viktigt att kalla in en auktoriserad tolk?
- I vilka sammanhang tolkar man?
- Vilka problem kan uppstå vid en tolkning?
- Hur ser tolken på sin position och på de andras inbördes relationer?
- Vad har tolkar för erfarenheter av hur det sociala samspelet och samtalet kan se ut vid olika tolkade möten?
- Hur hanterar tolken maktförhållanden (makt/underordning) mellan myndighetsperson och
- Hur hanterar tolken sin egen makt (spelregler, överföring, motöverföring, samhällskunskap, språklig kompetens och kulturella koder)? enskild individ?
- Vilka krav ställer neutralitet och opartiskhet på professionen?
- Hur agerar tolkar i situationer när tolkens neutralitet ifrågasätts/hotats?
- Hur agerar tolkar i situationer när den enskildes rättssäkerhet är i fara?

Studiens relevans

Studien har relevans på flera plan. Den görs inom ramen för det som idag nationellt och på

nordisk nivå benämns IMER-forskning. Både Norström och Gustafsson är aktiva inom fältet sedan många år som forskare och i utbildningssammanhang och har ett engagemang i det svenska IMER-förbundet som just nu arbetar med ett omfattande Nordiskt samarbete för att utveckla IMER-forskningen. Särskilt diskuteras idag inom IMER-forskningen frågor om integration och diskriminering och denna studie blir ett viktigt empiriskt bidrag till detta område. Därmed kommer studien också att vara relevant inom en rad utbildningar på högskolor och universitet, till exempel socialt arbete, hälsa och undervisning.

Ur ett vetenskapligt perspektiv bidrar studien till att utveckla kulturteoretiska perspektiv på begreppet kulturell mellanhand. Det handlar om en problematik som inte varit föremål för någon omfattande forskning, men som berör centrala processer inom kulturmöten och integration. Studien kommer också att vara metodologiskt innovativ eftersom vi aktivt provar att kombinera olika metoder för att ge forskningspersonerna möjlighet att reflektera över och sätta ord på sina erfarenheter.

Studiens samhällsrelevans handlar om att undersöka tolkens mångtydiga roll i en rad situationer och även att bedöma vilken typ av kompetens och utbildning som ter sig relevant. Detta har både samhällsekonomisk och den integrationspolitisk betydelse.

Annan forskning

Aktuell forskning om om tolkning är i huvudsak inriktad på språkutveckling och tekniker för att förmedla budskap och bedrivs också av språkforskare. Denna forskning handlar i första hand om hur professionen kan utvecklas så att komplikationer minimeras (Bowen och Bowen 1990, Dimitrova Englund 1991, Dimitrova Englund och Hyltenstam 2000, Wadensjö 1998). Det finns emellertid fyra forskare/forskargrupper vars studier ligger vårt syfte nära. Det är språkvetaren Cecilia Wadensjö som har analyserat hur budskap förmedlas och uppfattas i konkreta tolksituationer som kännetecknas av avbrott, återkoppling samt att det finns ömsesidigt beroende (Wadensjö 1998: 116 ff). Hon utgår från teorier om dialogisk språkfilosofi där man skiljer på ordets bokstavliga och kontextuella mening. Kontexten, såväl platsen som människorna har därmed en stor betydelse för hur samtalet blir. En annan forskare är beteendevetaren Ann-Christin Cederborg som i ett pågående projekt studerar tolkars roll när asylsökande barn lägger fram sina berättelser. Frågan i fokus i hennes studie är den kommunikativa ordväxlingen där tolkens roll förstås som både översättare och förmedlare av andras intentioner. En tredje studie är en Göteborgsbaserad undersökning om tolkars erfarenheter av att tolka i vårdsammanhang (Fatahi, Mattson, Hasanpoor, Skott 2005). Syftet med deras studie inom vårdvetenskap var att utifrån ett längre samtal med en fokusgrupp bestående av auktoriserade kontakttolkare i Göteborgsregionen beskriva svårigheter och möjligheter i tolkprocessen inom den svenska primärhälsovården. Framst ville forskarna problematisera mötet mellan allmänläkare och patient såsom tolkarna uppfattade det. En fjärde forskare är sociologen Pia Galal Paulsen vid Köpenhamns universitet. Hon har tillsammans med sin man som är tolk gjort en studie om samtal genom tolk. Denna studie utgår från konkreta tolkade möten och den sociala interaktionen snarare än språk- och tolktekniska frågor. Vi kan emellertid konstatera att i ett nordiskt sammanhang dominerar forskning om tolkningsproceduren, språkligt och tekniskt samt om användning av tolk medan det finns det lite forskning som uppmärksammar tolkars praktiska erfarenheter av att tolka. Beträffande begreppet tolken som kulturell mellanhand (cultural broker) har vi inte hittat någon forskning där begreppet används som analytiskt redskap.

Däremot förekommer begreppet som beteckning för en rad yrkesroller, bland andra tolkar. (http://www11.georgetown.edu/research/gucchd/nccc/documents/Cultural_Broker_Guide_English.pdf)

Teori och metod

Vi ska göra en kvalitativ studie med inifrånperspektiv. Det innebär att vi utgår från kontakttolkars egna berättade erfarenheter. Målet är att utifrån det skapa generell kunskap. Vi står inför några metodologiska utmaningar. En sådan är att det handlar om kunskap som är svår att komma åt eftersom tolkar står under tystnadsplikt och därmed sällan sätter ord på sina erfarenheter. Dessutom handlar det om erfarenheter som är svåra att sätta ord på (Frykman 1990). Hur formulerar man, till exempel en berättelse om sin egen makt i en tolkad situation? Vi kommer att använda oss av intervjuer kombinerat med observationer och gruppsamtal för att lösa båda dessa problem.

Lång erfarenhet inom etnologi och antropologisk forskning har visat att genom intervjuer sätts processer igång där våra forskningspersoner ges tillfälle att reflektera och sätta ord på sina erfarenheter. Vi kommer att genomföra individuella intervjuer med kontakttolkare i en trestegsprocess, där vi också har möjlighet att följa upp processen.

Inom samhällsvetenskap brukar man definiera intervjuer som semistrukturerade eller helstrukturerade, men den intervjuemetod vi använder är snarare självbiografisk. Inom humaniora och framförallt etnologi arbetar man ofta med livshistoriska intervjuer (Tigerstedt 1992, Svensson 1996). Dessa har en öppen karaktär där man uppmanar forskningspersonen att fritt berätta om och reflektera över sin erfarenhet av olika teman som forskaren initierar.

Formmässigt liknar denna intervjuteknik ett samtal. Intervjuerna spelas in (med forskningspersonens medgivande) och skrivs sedan ut ordagrant.

Ett annat sätt att komma åt tolkars erfarenheter är att använda observationer. I denna studie kommer detta att ställa höga etiska krav, men vi anser att observationer är viktiga därför att erfarenheter av makt, neutralitet, rättssäkerhet och jämlikhet är inte bara beroende av personer utan också av miljö, struktur och situation (jfr Wadensjö 1998).

Parallellt med intervjuer och observationer samordnar vi fyra referensgrupper där tolkar och tolkanvändare träffas och samtalar utifrån våra frågeställningar. På så sätt startas och upprätthålls en process där våra forskningsfrågor ställs och vidareutvecklas. I denna process är det viktigt för resultatet att vi använder oss av så kallad teknisk support. Vi avser att anlita Azar Mahloujian, en mycket erfaren, auktoriserad tolk.

Vi kommer att kombinera metod och analytiska perspektiv i den etnologiska tradition som vi arbetat med i vår tidigare forskning. Det innebär att vi utgår från den sammantagna textmassa, som skapat av intervjumaterialet, observationsanteckningar och protokoll från referensgruppernas möten. Textmassan kodas och analyseras i enlighet med kulturanalytisk metod. Vi bryter ner texten genom tematisering, kontrastering och perspektivering (Ehn & Löfgren 2002; Geertz 1973 [2000])

Särskilt viktigt för analysen är begreppet kulturell mellanhand. Det är en översättning av engelskans cultural broker. Från början användes begreppet av antropologer om personer som agerade mellanhänder och förhandlare mellan kolonialmakten och de samhällen de styrde över. Sedan dess har termen utvecklats många betydelser. Inom antropologi och etnologi används det som analytisk term för att förstå hur personer och grupper förmedlar, kommunicerar och förhandlar kulturella företeelser och värderingar (Geertz, 1960; Åkesson 2005). Mest använt är begreppet dock i mer kommersiella sammanhang. Sedan 1960-talet har exempelvis hälso- och omvårdningsforskning utforskat idén om kulturella mellanhänder/mäklare inom omvårdningsinstitutioner utifrån en mer praktisk aspekt (Jezewski MA & Sotnik 2001).

För oss är dessa två användningsområdena viktiga att särskilja eftersom vår studie inte handlar om att utforma program för att öka tolkars kulturella kompetens såsom i fallet inom vård och omsorg. Vår avsikt är att använda kulturell mellanhandsbegreppet för att analysera den kompetens tolkar faktiskt har och som kanske ligger i yrkets "natur". En viktig aspekt som begreppet har behållit oavsett användningsområde är att det betecknar en person som går emellan och agerar i någon eller några andras namn.

Tolkens mellanhandsposition utgör ett kulturanalytiskt dynamiskt gränsland där teman som rättssäkerhet, jämställdhet och integration kan undersökas och där etnicitet, genus, ålder och utbildningsnivå är relevanta analytiska redskap. På det viset kommer vår analys att vara intersektionalistisk (de los Reyes & Martinsson, L 2005). Begreppet handlar om att forskare i studiet av människors position och maktförhållanden ser till en mångfald relationer och maktordningar, exempelvis klassamhälle, könsmaktordning, etniska hierarkier, heteronormativitet och så vidare. Viktigt är att se hur skillnad produceras, reproduceras och utgör maktförhållanden såväl vertikalt som horisontellt.

Vi menar att ett intersektionalistiskt perspektiv ligger nära ett kulturanalytiskt. Kulturanalysen såsom den utvecklades under 1970-talet, vilade på teorier om bland annat symbolisk inversion, vilket innebär att en grupp definierar sig genom att ta avstånd från och markera distans till andra grupper. Föreställningar om skillnader vare sig det rör sig om kön, klass, etnicitet, sexuell läggning eller något annat ska därmed ses som kulturprodukter. De har skapats och skapas fortgående genom ny kunskap och nya former av maktutövning. Kulturbegreppet behandlar således inget fast eller enhetligt, utan något som definieras och aktualieras i relation till något annat och som vidare ska förstås i förhållande till specifika situationer och materiella omständigheter. Vår utgångspunkt är att tolken som kulturell mellanhand även måste hantera maktrelationer och olika former av positionering.

Genomförande

Vi har förberett projektet genom att en rad kontakter och inledande samtal hållits med etablerade tolkar, tolkanvändare och tolkutbildare. Projektet ska genomföras under tre år då forskarna arbetar på halvtid. Genom att kombinera de fyra olika kvalitativa metoder som anges nedan, samt genom de erfarenheter som forskargruppen har, får vi fram ett rikligt material om en målgrupp som har tystnadsplikt, oftast arbetar ensam i en osynlig yrkesroll och därmed är svår att komma åt av etiska skäl.

Intervjuer sker med 24 tolkar och vid tre tillfällen. Den inledande intervjun kommer att vara självbiografisk och de två följande ska handla om yrket.

Observationer görs, efter informerat samtycke med samtliga parter, under tolkade möten för att kunna beskriva och förstå den sociala situationens betydelse. Av etiska skäl kommer vi inte att göra observationer tillsammans med de tolkar vi intervjuar utan med tolkar vi träffar genom våra referensgrupper.

Vi har fyra referensgrupper om 4-6 personer i varje grupp. Dessa består var och en av en yrkeskategori: 1 tolkar, 2 flyktingar, 3 myndighetspersoner, 4 tolkutbildare och representanter för tolkförmedlingar. Tillsammans med referensgrupperna görs en arbetsordning. Antalet möten kommer att vara högst fem per grupp och intensiteten i kontakterna sker efter behov och kan variera över tid och mellan grupperna. Meningen är att vi ska kunna diskutera frågeställningar och problemområden som vi stött på i observationer och intervjuer.

Seminarier kommer att hållas med alla referensgrupper tillsammans. Vid dessa seminarier kommer idéer, erfarenheter och slutsatser att diskuteras allteftersom arbetet fortskrider för att skapa en läroprocess och fördjupa undersökningen. Vi avser att hålla fyra seminarier, ett i början, två under tiden och ett i slutet av undersökningen.

Urval: Genom STOF (Sveriges tolkförbund), Botkyrka tolkförmedling och Katrinebergs folkhögskolas tolkutbildning har vi valt 24 kontakttolkar, tolv män och tolv kvinnor verksamma runt om i landet. Tolkarna representerar olika språkgrupper.

Referensgrupperna har vi satt samman enligt följande. Tolkarna genom STOF. Flyktingar genom flyktingars egna riksorganisationer. Myndighetspersoner genom det regionala kontaktnät som finns mellan Högskolan i Halmstad och regionen. Tolkutbildare och representanter för tolkförmedlingar genom Katrinebergs folkhögskola. Urvalet bestäms genom att vi samverkar med existerande organisationer.

Vi kommer att arbeta 50 procent vardera under tre år. Vi kommer att arbeta tillsammans. En viss arbetsfördelning är dock nödvändig för att undvika dubbelarbete. Vi har därför fördelat huvudansvaret för materialinsamlingen på följande sätt: Norström har huvudansvaret för de intervjuer som ska genomföras och Gustafsson för de observationer som ska göras. När det gäller seminarier och möten med referensgrupper kommer vi att arbeta tillsammans eftersom dessa är beroende av materialet vi tar fram och också påverkar den fortsatta materialinsamlingen och den analys som gör kontinuerligt.

Vi avser, som tidigare nämnts, att anlita teknisk support i form av en auktoriserad kontakttolk till seminarier och möten. Det är mycket viktigt för oss att få en professionell fackperson i samband med denna del av arbetet. Tolken ska bistå i samordnandet av tolkar och referenspersoner, bistå i utarbetandet av frågor och seminarieövningar och i relation till frågor som uppstår under forskningsprojektet. Syftet är att en professionell kontakttolk kan och förstår de yrkestekniska frågorna och problemen och kan därmed föra diskussionen framåt samt verka som konsult. En tolk vet vidare vilka frågor som är svåra att gå in på av etiska skäl och kan som själv delaktig och ställd under tystnadsplikt hantera det på ett annat sätt än vi. För att kunna anlita en professionell kontakttolk söker vi resurser för 16 veckors arbete. Det ska ses som ersättning för tjänstebortfall. De 16 veckorna har vi beräknat utifrån att varje helseseminarium med de fyra referensgrupperna tar en veckas arbete i anspråk med förberedelser, genomförande och efterarbete. Vidare räknar vi med att de fyra referensgrupperna träffas var för sig 5 gånger under treårsperioden, vilket betyder 20 möten som kräver tre arbetsdagar att förbereda och genomföra vilket skulle motsvara ca 60 arbetsdagar.

Arbetsplan

I denna arbetsplan finns intervjuer, observationer och fyra seminarier då samtliga fyra referensgrupper träffas inplanerade. Möten med referensgrupperna var för sig görs upp i samråd med dessa under arbetets gång.

År 1

Månad 1- 4 - 24 självbiografiska intervjuer förbereds, genomförs och skrivs ut

Månad 5-6 - intervjuerna bearbetas och referensgrupperna kallas samman för ett första möte, sedan görs arbetsordningen inom dessa upp var för sig. Förbered intervjuomgång två

Månad 7 - Semester

Månad 8-10 - 24 intervjuer om yrkesutövandet genomförs och skrivs ut

Månad 11-12 -. bearbetning av material. Seminarium 1.

År 2

Månad 1-4 - Förbereda och genomföra observationer och bearbeta material från seminarium och referensgrupper. Seminarium 2

Månad 5 -6 - bearbeta material samt förbereda intervjuomgång tre

Månad 7 - Semester

Månad 8-10 - Genomförande av 24 intervjuer, fördjupning av tidigare frågor om tolkarnas yrkesutövning, skriva ut

Månad 11- 12 - Bearbeta material.Seminarium 3

År 3

Månad 1-7 - Arbete med analys och sammanställande av materialet fortlöper under hela året

Månad 8 - Semester

Månad 9 - Seminarium 4

Månad 10 - Slutseminarium där text presenteras för forskare med opposition.

Månad 11- 12 – projektet slutförs

Resultatredovisning

Förutom vetenskapliga artiklar ska resultatet av studien publiceras som en monografi via ett förlag. På det viset garanteras marknadsföring. Utöver det kommer resultaten att fortlöpande redovisas och spridas genom våra referensgrupper samt genom vårt avslutande öppna forskarseminarium. Vi kommer att förankra vår forskning i en internationell debatt och delta i internationella konferenser, varav minst en anordnad för tolkar och forskare om tolkfrågor.

Etiska överväganden

Projektet skall etikprövas eftersom det berör en yrkeskår som står under tystnadsplikt (jfr lagen om etikprövning). I enlighet med de fyra forskningsetiska grundprinciperna för humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning har vi i kontakten med tolkarna följt informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Forskningsetiska principer 1991).

Sökande

Fil dr Eva Norström har 30 års erfarenhet av att arbeta med olika tolkfrågor som att utbilda och testa tolkar samt att ge handledning och stöd åt såväl tolkar som personal. Under sitt avhandlingsprojekt har hon studerat hur myndighetspersoner hanterar asylärenden. Där spelade tolkar en viktig roll. Under dessa år har ett flertal frågor av etisk karaktär definierats som kommer att undersökas i detta projekt.

Fil dr Kristina Gustafsson har 13 års erfarenhet av arbete med integrationsfrågor, kulturell mångfald och strukturell diskriminering genom forskning och undervisning. I samband med sitt avhandlingsarbete kom Gustafsson i kontakt med konsekvenserna av att barn eller modersmåls lärare användes istället för auktoriserade tolkar.

Teknisk support

Azar Mahloujian är författare, auktoriserad kontakttolk sedan 1987 och bibliotekarie. Hon har i sitt författarskap intresserat sig för exil, utanförskap och integration. I sin bok Älskar du någon annan? (2002, 2004) har hon skrivit om och problematiserat olika aspekter av tolkyrkets utsatthet, lojalitet och etiska frågor. Hennes böcker är skönlitterära men bygger på forskning, intervjuer och analyser. För det har hon fått mycket god kritik, bland annat för sin senaste bok Vi lyser som guld (2006, se t.ex. recension i Aftonbladet 2006-11-09) Mahloujian innehar viktig inifrånkunskap om vad det innebär att vara tolk.

Referenser

Arnstberg, Karl Olov 1989. "Att samtala med människor med en annan kulturell bakgrund", i: Daun, Åke och Ehn, Billy (red): Blandsverige. Om kulturskillnader och kulturmöten. Stockholm. Carlssons

Bowen, David och Bowen Margareta (eds) 1990: Interpreting - Yesterday, Today, and Tomorrow. Amsterdam: John Benjamins

De los Reyes, P och Martinsson, L (red) 2005: Olikhetens paradig – intersektionella perspektiv på (o)jämlighetsskapande, Studentlitteratur, Lund

Ehn, Billy och Löfgren, Orvar 2002: Kulturanalyser. Malmö. Gleerups

Englund Dimitrova, Birgitta och Hyltenstam, Kenneth (eds) 2000: Language Processing and Simultaneous Interpreting. Interdisciplinary Perspectives. Amserdam/Philadelphia, Benjamins

Englund Dimitrova, Birgitta 1991. När två samtalar genom en tredje. Interaktion och icke-verbal kommunikation i medicinska möten med tolk. Stockholm. Centrum för tvåspråkighetsforskning

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning 1999. Vetenskapsrådet.

Frykman, Jonas (1990): What people do but seldom say. I: Ethnologia Scandinavica 1990: 50-62

Förvaltningslagen 1986:223

Geertz, Clifford 1960. The Javanese Kijaju: the changing role of a cultural broker. In Comparative Studies in Sociology and History 1960:2 228 -249

Geertz, Clifford 2000 [1973] The Interpretation of Cultures. New York, Basic Books

God tolksed 1996: Stockholm: Kammarkollegiet och C E Fritzes AB

Gustafsson, Kristina 2004: Muslimska skola, svenska villkor. Konflikt , identitet och förhandling. Umeå, Boréa

<http://www.forskningsetikprovning.se/Lund.htm>

Jezewski, M. A och Sotnik P 2001: Cultural Brokering: Providing Culturally Competent Rehabilitation. Services to Foreign-Born Persons. J Stone (ed) Buffalo. NY.

<http://cirrie.buffalo.edu/monographs/cb.pdf>

http://www11.georgetown.edu/research/guchd/nccc/documents/Cultural_Broker_Guide_English.pdf

Mahloujian, Azar 2002, 2004: Älskar du någon annan? Stockholm, Atlas

Mahloujian, Azar 2006: Vi lyser som guld: ett reportage om zorastrier i exil. Stockholm, Atlas

Norström, Eva 2004: I väntan på asyl. Umeå, Boréa

"Om tolkservicens dilemma" ett brev till minister på Integrations-och jämställdhetsdepartementet: Diarienummer IJ2007/600/IM

Shackman, Jane 1984: The Right to be Understood: A Handbook on Working With, Employing and Training Community Interpreters. Cambridge, England national Extension College.

SOU 2005:37 Tolkutbildning – nya former för nya krav. Betänkande av utredningen om kontakttolkare. Stockholm, Fritze

SOU 2006:79 Integrationens svarta bok: agenda för jämlikhet och social sammanhållning: slutbetänkande /av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering Stockholm, Fritze

Svensson, Birgitta 1996: Den etnologiska blicken: att tolka vardagen och samhället med Michel Foucaults metoder, i: Gustavsson, Anders (red) Kunskapsmål, teori, empiri. Etnologiska institutionen Uppsala Universitet (distr) Uppsala.

Tigerstedt, Christoffer, Roos, J P och Vilkkö, Anni 1992: Självbiografi, kultur, liv: levadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap. Symposion, Stehag.

Wadensjö, Cecilia 1998: Kontakt genom tolk. Stockholm. Dialogos

Åkesson, Lynn 2005: Trick or treatment: brokers in biotech, I Löfgren, Orvar och Willim, Robert (red) Magic, Culture and the New Economy. New York, Berg

P2007-0982:1-E
Eva Norström
Tolken - en kulturell mellanhand

Projektdeltagarnas publikationer

Eva Norström

Publikationer:

I väntan på asyl: retorik och praktik i svensk flyktingpolitik (Avhandling, 2004)

To see the other. I: Beyond Integration. Challenges of belonging in Diaspora and Exile. (red. Povrzanovic Frykman) Nordic Academic press (2001)

Från hopp till desperation. Om självmord i asylärenden. I: Att möta främlingar (red. Göran Rystad och Svante Lundberg). Arkiv förlag (2000).

Zimbabwe – ett närområde (Norström) Svenska flyktingrådets serie om länder (1999:1)

En plats bland oss. Om svensk flyktingpolitik. (Norström & Svensson) i: Invandring och ungdomsopinion. Bakgrund och belysning. Red. Charles Westin och Titti Hasselrot. Barn- och

Ungdomsdelegationen och Ungdom mot Rasism (1995).

Rapporter:

1997 och 1998: Zimbabwe och 1992: Malawi angående de problem ett s.k. ”närområde” har att hantera i en massflyktsituation.

1991: Chile angående frivilligt återvändande flyktingar

1991: Cypern angående integrationen av grekcypriska flyktingar och situationen för flyktingar från Libanon

Kristina Gustafsson:

Gustafsson, Kristina; Ohlsson Viveca 1999: Finns det glass i Bagdad? Om arabisktalande flyktingar i Landskrona i, Dahlman, Eva (red) Verklighetens bilder? Om fotografier och fotografier i museernas samtidsdokumentation. Stockholm. Nordiska Museet/ SAMDOK s 85 - 100

Gustafsson, Kristina 2000: En debatt om en muslimsk friskola i, NordNytt En skole for alle Nr 78 augusti 2000 s 5 - 25

Gustafsson, Kristina 2002: Recension av Almgren, Mason, Suzanne: Life in the Labyrinth. A Reflexive exploration of research and politics i RIG, Kulturhistorisk tidskrift 2002 (85) 4 s 223 – 226

Fioretos, Ingrid och Gustafsson, Kristina 2001: "Kulturmöten och kulturmönster" Etablerade sanningar och färskvaror, i: Lundalinjer nr 118 2001 s 48-53

Gustafsson, Kristina 2003: Vinna eller försvinna? Fostran till humankapital i 2000-talets grundskola. i, Idvall, Markus; Schoug, Fredrik (red) Kunskapssamhällets marknad. Lund Studentlitteratur s 57 - 86

Gustafsson, Kristina 2004: Muslimsk skola, svenska villkor. Konflikt, identitet och förhandling. Umeå, Boréa (Diss)

Gustafsson, Kristina 2006: Likhhet inför skollagen? I: Invandrare och Minoriteter nr 5 Oktober 2006 s 29 -32.

Gustafsson, Kristina 2006: Muslimsk friskola, i. Londos, Eva (red) Inte bara Jesus. Det mångreligiösa Jönköping. Småländska kulturbilder 2006. Jönköping. Jönköpings läns museum. S 105 -120.

Gustafsson, Kristina 2007: Den gäckande kulturen i religiösa friskolor i Sverige. I Berglund, Jenny och Larsson, Göran (red) Antologi om religiösa friskolor Lund. Studentlitteratur.